

Scleranthus perennis L. Ez a nyugat felől hozzánk behurcolt növény szintén az állomáson terem. Vajon fog-e itt elszaporodni, azt még meg kell figyelni. Legelőször 1927-ben figyeltem meg.

Oxalis corniculata L. Legelőször 1926-ban lép fel Munkács utcáin. 1927-ben már az egész városban, kerítések alján, falak tövében, seregesen terem. Valószínüleg virágmagvakkal került hozzánk.

Amarantus crispus (LESP. et THEVEN.) N. TERRACIANO. 1927-ben jelenik meg a munkácsi állomáson, közvetlenül a berakodó állomás bejáratánál. Terem még Csapon is, szintén az állomáson és az állomáshoz közeli utcákon.

Dianthus campestris M. B. Szálankint már néhány éven keresztül találom a munkácsi állomáson. A háború alatt Déloroszországból került hozzánk.

Egy új hazai *Ornithogalum*-faj.

Eine neue *Ornithogalum*-Art aus Ungarn.

(1 szövegközti táblával. — Mit 1 Tafel im Text.)

Irta: } Dr. S. Polgár (Györ).
Von: }

1927 május 1-én DR. BOROS ÁDÁM, KÁLOVICS REZSŐ és PÉNZES ANTAL urak társaságában a veszprémmegyei Pápakováci vidékére rándultam ki. Pápakováci közelében a Tapolcaföröl vezető út mentén, különösen a falu végső házai mellett elterülő egyik lucernaföld szélén feltűnt egy *Ornithogalum*-faj, mely az útközben számos helyen talált *Ornithogalum Gussoneit* (O. *tenuifolium* Guss.) már külső megjelenésében is feltűnően különbözött, mint azt velem együtt DR. BOROS és KÁLOVICS társaim is konstatálták. Ugyanott oly *Ornithogalum*-példányokat is találtunk, melyek bályegei lényegileg az *Ornithogalum umbellatum* szokásos bályegeivel megegyeztek. Egy hétközben mulva KÁLOVICS REZSŐ és SZÓLÁS HONOR urak társaságában felkerestem a kérdéses *Ornithogalum*-faj termőhelyét. Ennek virágzása ekkor már jól előrehaladt, az alsó virágok már elvirágzottak, míg az *Ornithogalum umbellatum*nak tartott példányok jórészt csak akkor kezdtek virágzni.

1928 május 6-án KÁLOVICS REZSŐ szaktársammal ujból kirándultam az ismeretlen *Ornithogalum*-faj termőhelyére a növény gyűjtése végett. Időközben május elején DR. BOROS ÁDÁM barátomtól is kaptam példányokat, melyeket ő FRITSCH ANTAL pápakovácsii erdészszmérnök urtól küldött hagymából kultivált. *)

*) DR. BOROS barátomnak szíveségéért e helyen is köszönetemet fejezem ki.

Bő anyag állván rendelkezésemre, a Nemzeti Múzeum és Dr. DEGEN ÁRPÁD herbáriumának átvizsgálása, valamint az irodalom tanulmányozása után arra a meggyözödésre jutottam, hogy a kérdéses fajt hazánk területéről még nem írták le és valószínűleg eddig más-honnan sem. A növényt nagynevű tudósunkról, Dr. DEGEN ÁRPÁDRól, meglemezésképen nem rég lefolyt jubileumára, *Ornithogalum Degenianum*-nak neveztem el és róla a következő diagnoszt szerkesztem.

Diagnosis.

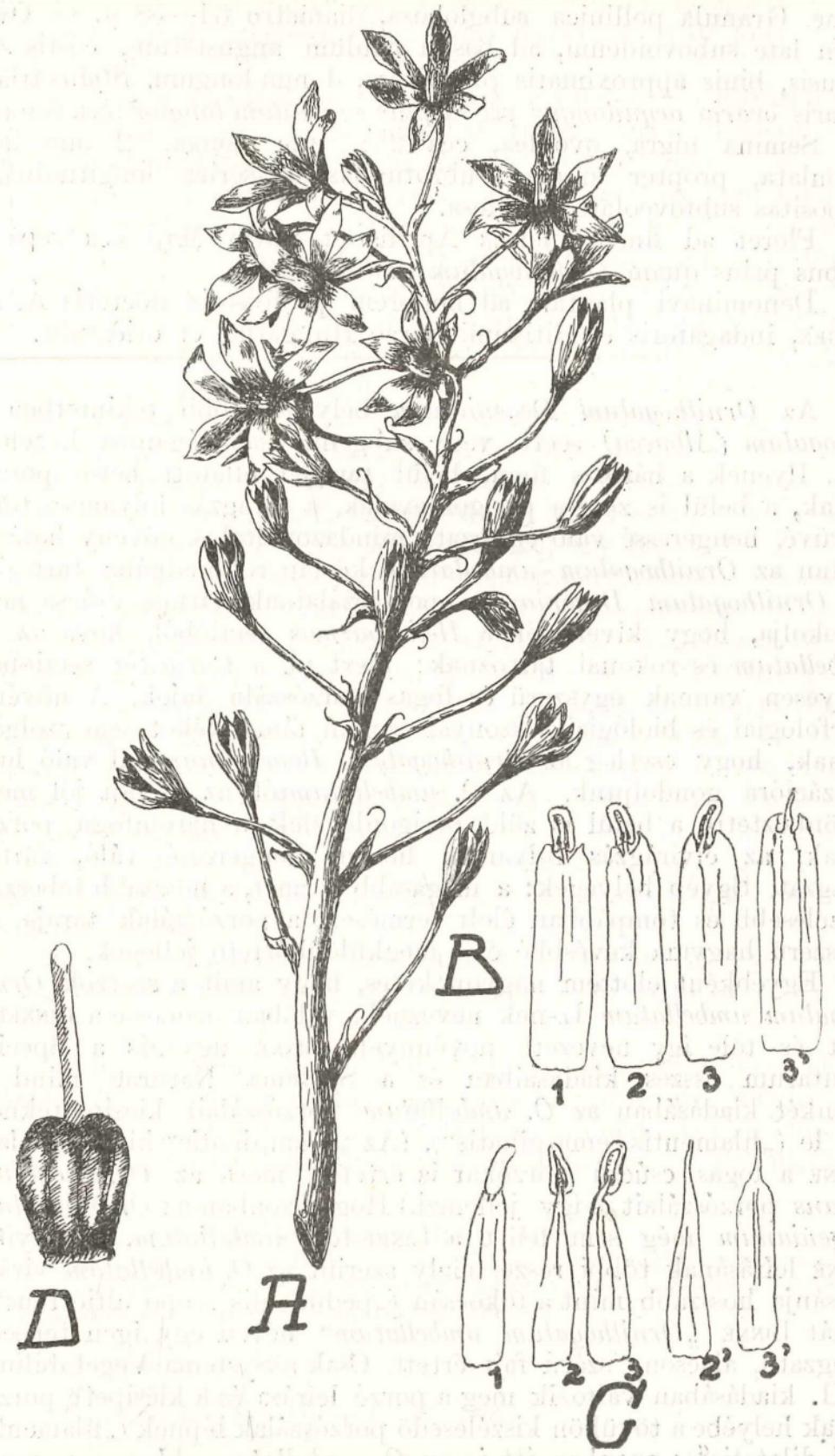
Ornithogalum Degenianum POLGÁR.

Bulbus subglobosus cca 2 cm crassus, 3 cm longus, bulbulis deficientibus, vel solum 1—2 in tunicis inclusis, vel uno libero majore. — Folia racemum attingentia, rarius superantia, sub anthesi apice emarcida, canaliculata, media facie albido vittata, ad basim angustata, ad apicem acutiuscula, explanata plerumque 4—8 mm lata, nonnunquam in plantis macrioribus angustiora et in überioribus latiora. — *Scapus* teres, erectus, interdum subflexuosus (praecipue axis racemi), *elongatus*, una cum inflorescentia 25—40 cm altus, 3 $\frac{1}{2}$ —5 mm crassus.

Racemus ineunte anthesi corymbosus, (pedicellis floriferis gemmas nunquam superantibus, infimo interdum superiores vix attingente), satis densus, 4—24 — plerumque 10—15-florus, 7—4 cm latus et longus; *anthesi progrediente valde elongatus* (usque ad 22 cm), *tunc ambitu oblongo-cilindricus*, inferiore et superiore parte fere aequilatus, apice rotundatus. Pedicelli florum inferiorum 20—40 mm longi, *post anthesim* et in statu fructifero solum *parum aucti*, etiam *post anthesim* erecto, — vel nonnunquam fere horizontaliter patentes. Bracteae scariosae, e basi late lanceolata in aristam capillaceam cca 10 mm longam attenuatae, gemmas basi involventes; *pedicellis* florum evolutorum *subae vilonyae*, mox emarcidae.

Perigonium (clausum) 18—20 mm longum, tepalis aequilongis, oblongis vel rarius obovato-oblongis, obtusis vel acutiusculis, margine superiore subundulatis, 18 mm longis, 5—6 mm latis, extus dorso laete viridibus, marginibus 1—1 $\frac{1}{2}$ mm latis, albis, *intus quoque viridescentibus* marginibus albis, *post anthesim* erectis, margine involutis.

Stamina exteriora interioribus breviora (vide figuram); filamenta 7 mm longa, basi 1 $\frac{1}{2}$ mm. lata, *post dehiscentiam* paulum aucta (8 mm), anguste lanceolata, sensim vel etiam subito acuminata. Stamina interiora longiora. Eorum filamenta (*post dehiscentiam*) 9—10 mm longa, *infra et supra aequilata*, (2—3 mm,) ambitu quadrangularia, intus leviter carinata, *apice tridentata* vel rarius solum emarginata. *Dentes laterales intermedio* antherifero *multo breviores*, cca 1/2 mm longi, 1 mm lati, obtusi vel acuti, saepe falciformes (vide figuram B). Antherae erectae, lineares, basi leviter emarginatae, dorso affixae, introrsae, 5 mm longae; *post dehiscentiam* valde abbreviatae, 2 mm longae, apice recur-

Ornithogalum Degenianum.

vatae. Granula pollinica subglobosa, diametro 64—58 μ . — Ovarium late subovoideum, ad basim paulum angustatum, costis sex obtusis, binis approximatis praeditum, 4 mm longum. *Stylus triangularis ovario aequilongus vel saepius eo paulum longior* (cca 5 mm).

Semina nigra, ovoidea, cca 2 $\frac{1}{2}$ mm longa, 2 mm lata apiculata, propter areolas subrotundas in series longitudinales dispositas subfoveolato rugulosa.

Floret ad finem mensis Aprilis et initio Maji cca septem diebus prius quam *Ornithogalum umbellatum* L.

Denominavi plantam ad honorem professoris doctoris Á. de DEGEN, indagatoris eruditissimi florae Hungariae et orientalis.

*

Az *Ornithogalum Degenianum* bélyegei több tekintetben a *Myogalum (Albucea)* sectio vagy subgenus sajátságaihoz közelednek. Ilyenek a hármas fogú, belül tarajjal ellátott belső porzószálak, a belül is zöldes perigonlevelek, a virágzás folyamán fürt-szerűvé, hengeressé váló virágzat; mindenazonáltal a növény határozottan az *Ornithogalum umbellatum* közeli rokonságába tartozik. Az *Ornithogalum Degenianum* porzószálainak hármas csúcsa nem indokolja, hogy kivételessék a *Heliocharmos* sectióból, hova az *O. umbellatum* és rokonai tartoznak; mert pl. a *Caruellia* sectioban vegyesen vannak egyszerű és fogas porzószálú fajok. A növény morfológiai és biológiai viszonyai semmi támasztékot sem szolgáltatnak, hogy esetleg az *Ornithogalum Boucheanum*mal való hibridizációra gondoljunk. Az *O. umbellatum*tól az új fajt jól megkülönböztetik a belül is zöld perigonlevelek, a háromfogú porzószálak, az elvirágzás folyamán hosszú hengeressé váló, fürtös virágzat. Egyéb bélyegek: a magasabb termet, a hosszabb bibeszál, a szélesebb és tompábban élelt termések, a porzószálak taraja, az egyszerű hagyma kevésbé éles megkülönböztető jellegek.

Egyébként előttem nagyon kétes, hogy amit a szerzők *Ornithogalum umbellatum* L.-nek neveznek, valóban azonos-e a LINNÉTÖL leírt és tőle így nevezett növénnyel. LINNÉ ugyanis a Species Plantarum összes kiadásában és a Systema Naturae mind a tizenkét kiadásában az *O. umbellatum* porzószálait kicsipetteknek írja le („filamentis emarginatis“). (Az „emarginatis“ kifejezés alatt LINNÉ a fogas csúcsú porzókat is értette, mert az *Ornithogalum nutans* porzószálait is így jellemzi.) Hogy azonban az *Ornithogalum Degenianum* még sem lehet a LINNÉ-féle *umbellatum*, bizonyítja LINNÉ leírásának többi része, mely szerint az *O. umbellatum* virágkocsánja hosszabb mint a tőkocsán („pedunculis scapo altioribus“). Tehát LINNÉ „*Ornithogalum umbellatum*“ néven egy igen terpedt virágzatú, alacsony szárú fajt értett. Csak a Systema Vegetabilium XIII. kiadásában változik meg a porzó leírása és a kicsipett porzószálak helyébe a tövükön kiszélesedő porzószálak lépnek („filamentis basi dilatatis“); azonban itt is az *O. umbellatum* abban a csoportban foglal helyet, melyet LINNÉ így jelmez: „Staminibus alternis

emarginatis". LINNÉ tanítványa LOEFLING¹ szintén kicsipett porzós szálakról beszél, meglemlítvén, hogy ilyeneket csak kerti példányoknál talált.

Atnéztem LINNÉTÖL idézett majdnem valamennyi forrásmunkát abban a reményben, hogy adatokat találok arra, honnan vette LINNÉ az *O. umbellatum* porzószálainak fogazottságát.*.) Azonban LINNÉ elődeinél erre vonatkozólag semmi adatot sem találtam. Közülük többen a porzókról semmit sem mondanak, mások a porzószálakat egyszerüen hegyeseknek írják le. Talán a legtüzesebb RENEALMUS leírása (Specimen hist. plant. 1611. p. 88—89.): "sex continent stamina instar foliorum lata in acutissimum desinentia mucronem cui imponitur apiculus subluteus" De LINNÉ kortársai és a közvetetlen utána következő kor botanikusai sem említik a porzószálak fogasságát, vagy kicsipettségét. Igy SCOPOLI (Flora Carn. 2 ed. T. I. [1772] p. 243.) idézi ugyan LINNÉ leírását a Species Plantarum szerint, de utána megjegyzi, hogy egyik porzószál sem kétsúcsú. ("Stamina nulla bifida sunt.") Atnéztem a porzók szempontjából a régebbi irodalmat; így REDOUTÉ², JACQUIN³, MILLER⁴, SCHULTES⁵, HOST, SMITH, REICHENBACH, KOCH, PETERMANN, NEES ab ESENBECK, NÉILREICH közismert leíró munkáit; KUNTH⁶, BAKER⁷ monografiáit; az újabb összefoglaló munkák közül ROUY—FOUCAUD, ASCHERSON—GRAEBNER, KIRCHNER—LÖW—SCHRÖTER⁸, HEGI műveit; a porzószálak fogazottságának sehol semmi nyoma. JORDAN et FOURREAU Breviarium és Icones című műveikben 15, az *O. umbellatum* alakköréhez tartozó új fajt írnak, illetve rajzolnak le, mindenütt külön ábrázolván a porzókat; háromfogú vagy kicsipett porzószálakat sehol nem említenek, sem nem ábrázolnak. A porzószálak rajzaikban mind egyszerüen lándzsások. A LINNÉ-féle kicsipett porzókról az említett LOEFLINGEN kívül sehol sem történik említés.

LINNÉ *Ornithogalum umbellatum*nak, valamint egyéb *Ornithogalum*-fajok tisztázása a jövő feladatai közé tartozik.

Verfasser fand am 1. Mai 1927 in der Nähe des Dorfes Pápakovácsi (Komitat Veszprém, Westungarn) an Wegrändern und besonders auf einem Luzernenfelde zusammen mit *Ornithogalum umbellatum* eine *Ornithogalum*-Art von auffallender Tracht. Nach

¹ P. Loeflingii iter hispanicum 1758 p. 290.

^{*)} Az irodalom tanulmányozásában igen nagy segítséggemre volt DR. DEGEN ÁRPÁD professzor úr, aki gazdag könyvtárát rendelkezésemre bocsátotta és az adatok kikerésésében maga is segédkezett.

² Les liliaées 1807 T. III., 143.

³ Flora austr. vol. 4. p. 22.

⁴ Dictionary 8 ed. n. 7.

⁵ Oesterreichs Flora (1814) I. 557—559.

⁶ Enumeratio IV. p. 347.

⁷ Journal of the Linn. Soc. XIII. p. 262.

⁸ Lebensgeschichte I. 3. p. 572. et sequ.

Untersuchung eines reichen Materiales und nach einem Vergleich mit dem Herbarmaterial des ungarischen Nationalmuseums und jenem des Privatherbariums des Herrn Professors Á. von DEGEN, sowie nach Studium der bezüglichen Literatur glaubt Verfasser eine neue Art entdeckt zu haben, die er zum Andenken an das unlängst gefeierte Jubiläum des Herrn Professors Á. von DEGEN „*Ornithogalum Degenianum*“ benennt.

Die Diagnose der neuen Art befindet sich auf S. 20—22 des ungarischen Textes.

Die neue Art gehört in die Verwandtschaft von *Ornithogalum umbellatum*, unterscheidet sich aber von diesem haupsächlich: 1. durch die zwei seitliche Zähne besitzenden Staubfäden (Zähne jedoch viel kürzer als bei *Ornithogalum nutans* und Verwandten siehe Figur B); 2. durch die auch innen grünlichen Perigonabschnitte (bei *O. umbellatum* und Verwandten sind dieselben innen milchweiss); 3. durch den während der Blütezeit gestreckt-cilindrischen Blütenstand (Vgl. Abbildung). (Bei *O. umbellatum* verlängern sich beim Abblühen die Blütenstiele bedeutend, wodurch die Breite des Blütenstandes seine Länge übertrifft.)

Durch diese Merkmale zeigt die neue Art eine gewisse Annäherung an die Sektion (Subgenus) *Myogalum*, doch ist sie viel zu unbedeutend und die Ähnlichkeit mit *Ornithogalum umbellatum* viel zu gross um ihre Versetzung in die Sektion *Myogalum* rechtfertigen zu können.

Verfasser bemerkt, dass LINNÉ in allen seinen Schriften die Staubfäden des *Ornithogalum umbellatum* als ausgerandet („filamentis emarginatis“) beschrieb, unter welchem Ausdruck LINNÉ offenbar die Staubfäden mit seitlichen Zähnen verstand, denn *Ornithogalum nutans* wird auch in dieselbe Gruppe mit „ausgerandeten“ Staubfäden eingereiht. Im übrigen stimmt aber die Beschreibung LINNÉ's nicht mit *O. Degenianum* überein. Weder die von LINNÉ zitierten, noch die späteren Autoren erwähnen bei der Beschreibung von *O. umbellatum* das erwähnte, von LINNÉ angegebene Merkmal der Staubfäden, sondern sie beschreiben dieselben etwa als lanzettlich zugespitzt oder ähnlich und bilden dieselben auch ebenso ab. Unter den älteren Autoren bemerkt SCOPOLI⁹ ausdrücklich, nachdem er die Beschreibung LINNÉ's aus Sp. pl. wörtlich zitiert, dass die Staubfäden von *O. umbellatum* nicht zweispaltig sind. („Stamina nulla bifida sunt.“) Nur LOEFLING¹⁰ erwähnt, dass er ausgerandete Staubfäden bei Gartenexemplaren von *O. umbellatum* gefunden hatte.

Unter diesen Umständen bleibt es dem Verfasser zweifelhaft, ob LINNÉ unter *O. umbellatum* dieselbe Pflanze gemeint hatte, wie die späteren Autoren.

⁹ Fl. carn. 2 ed. I. 243.

¹⁰ Iter hispanicum 1758. p. 290.

Tábla-magyarázat.

A) *Ornithogalum Degenianum* POLGÁR egy fürtje kb. $\frac{3}{5}$ nagyságban elő növény után.

B) Belső porzók: 1, 2, 3, kívülről; 3' a hármas számú belülről a portok eltávolítása után (kb. háromszor nagyítva).

C) Külső porzók: 1 belülről; 2, 3 kívülről; 2', 3'--2, 3 a portok eltávolítása után (kb. háromszor nagyítva).

D) Termő, (kb. háromszor nagyítva).

Zeichen-Erklärung.

A) *Ornithogalum Degenianum* POLGÁR Ein Blütenstand cca $\frac{3}{5}$ verkleinert (nach einer lebenden Pflanze).

B) Innere Staubblätter: 1, 2, 3 von aussen; 3' Nr 3 von innen nach Entfernung der Anthere (cca dreimal vergrössert).

C) Äussere Staubblätter: 1 von innen, 2, 3 von aussen; 2', 3'--2, 3 nach Entfernung der Antheren (cca dreimal vergrössert).

D) Pistill, cca dreimal vergrössert.

Adatok

Magyarország zuzmóflórájának ismeretéhez. III.

Beiträge zur Kenntnis der Flechtenflora Ungars. III.

Irta: } Dr. Szatala Ödön (Budapest).
Von: }

Ebben a harmadik közleményben a Magyar Nemzeti Múzeum, növénytárának, Dr. BOROS ÁDÁM urnak, MARGITTAI ANTAL uruak és Dr. ZSÁK ZOLTÁN urnak zuzmóit ismertetem.

A Magyar Nemzeti Múzeum növénytárának feldolgozatlan gyűjteményéből az alább felsorolt gyűjtök anyagát dolgoztam fel: BÁNYAI J. (Alsó-Fehér-, Kolozs-, Torda-Aranyos-vm.), FILARSZKY N. és KÜMMERLE J. B. (Gömör-vm.), GRESCHIK V. (Szepes-vm.), HAYNALD L. (Alsó-Fehér-, Arad-, Bihar-, Csik-, Fogaras-, Hunyad-, Maros-Torda-, Nógrád-, Szepes-, Szilágy-, Torda-Aranyos-vm.), KÜMMERLE J. B. (Bihar-, Csik-,

In meinem dritten Beitrag zähle ich haupsächlich die Flechten der botan. Abteilung des Ungar. Nationalmuseums und das von den Herrn Dr. Á. BOROS, A. MARGITTAI und Dr. Z. ZSÁK gesammeltes Material.

Ich habe bei dieser Gelegenheit aus dem Herbar des Ungarischen Nationalmuseums die bisher unbestimmt gebliebenen Flechten folgender Sammler bearbeitet: J. BÁNYAI (Aus den Komit. Alsó-Fehér, Kolozs, Torda-Aranyos), Dr. F. FILARSZKY und Dr. J. B. KÜMMERLE (Komit. Gömör). Dr. V. GRESCHIK (Komit. Szepes), L. HAYNALD (Komit. Alsó-Fehér, Arad, Bihar, Csik, Fogaras,

ZOBODAT - www.zobodat.at

Zoologisch-Botanische Datenbank/Zoological-Botanical Database

Digitale Literatur/Digital Literature

Zeitschrift/Journal: [Ungarische Botanische Blätter](#)

Jahr/Year: 1928

Band/Volume: [27](#)

Autor(en)/Author(s): Polgar Sandor

Artikel/Article: [Eine neue Ornithogalum-Art aus Ungarn 19-25](#)